

1953 сэл. Советский Ар-
мийн тусуусалаан калың
шоёрдар курстарын сити-
жилгээхүн чэрэнэн бүтэрбит
ул нан бастаан рулга оло-
рбта. Киннэхэ очулорго

БУРДУК ХОМУУРУГАР — ҮЧҮГЭЙ БЭЛЭМИ

СССР-ийн олон улсын Саха АССР Министрлерийн Советта үүнүү хомууругар бэлэмийн үлээр тустарын болжрууруу өгсө бос шийгэр хөрбүтүр, бурдуку хомууругар уочараттаах соруктарын чуолкайдыабытара. Үлэйттер депутаттарын оройуоннаары Советын исполкома от ыйын 10 күнүгэр туорахтаах культуураары хомууу соруктарын тустарын болжрууруу шийини дүүлүктөтө уонна оройуон хаһайыстыбаларыгар соруудахтары тирди талэйт.

Быйыл туорахтаах культуураар үүнүүлэрэ ааспыт сыллаагар лаппа үрдүк буолара күүтүлэр. Бурдуку тодуута-хоруута суох уонна барытын тилэри хомуйдахха, кини паловой хомууругар пэтилетка ааспыт сылларыгар ситэ ылбатах илэтин талүүр ылах үөскүөх этэ. Былырын 3200 гектары быстарбыт буоллахпыттан, быйыл 4550 гектары хомуйар соруудахпыт.

Сааскы ыйын үлэлэрэ кылгас болдоххо уонна эрдэ түмүктэммиттэрэ. Онон быйыл туорахтаах культуураар үүнүүлэрэ эрдэ ситэр сайына. 1973 с. от ыйын тилэх — атырдыах ыйын бастакы күннэригэр комбайнар бааһынада киирбит буоллахтарына, быйыл өссө эрдэлээн киирэлэрэ сабараланар. Онон бу күннэргэ комбайнар өрөмүөннэригэр тэрээниэхтих тургууу, ону от ыйын 25 күнүгэр дээр бүтөрүн бастакы уочараттаах соруктунан буолар.

Субуруускай аатынан совхоз, Ленин аатынан уонна Эрилик Эристин аатынан колхозтар механизатордара бу эппиэттэх үлэрэ турунулар. Оттон Калинин уонна Карл Маркс ааттарынан колхозтар мань олох саралым иликтэр уонна комбайнердарын састаабын чуолкайдыабыттар олороллор.

Оройуонга саамай кини ыйылаах хаһайыстыбанын совхоз буолар, кини 1450 гектар үүнүүтүн хомуйуохтаах. Манна специалисттар, тобо ээс ынахтар баалларын үрдүнэн, алтыс комбайны үлэлэтэр наадатын өссө да саарбалымылар, ону бэлэмнөөһүнүгэ бытаардылар.

Былырын комбайнар быһар көмнэригэр бааһынада бурдук тохтуута сир ахсын элбэхтик таһаарыллыбыта. Быйыл агрономнар, механиктар уонна комбайнердар биер дарааны хуолас тохтубатын туһунан туруулаһан өхсүһүөхтээхтэр.

Ааспыт сылларга сорох хаһайыстыбаларга туорахтаах культуураар ыйыларын сүөһүгэ табылларын уонна бурдуку оттуу хомуйарга тардыллы курдук өмсөлөөх түбэлтэлэр бааллара. Ол курдук, 1972 с. Карл Маркс аатынан колхоз ыйытын 41 бырыһыанын, Калинин аатынан колхоз — 27 бырыһыанын, оттон 1973 с. Субуруускай аатынан совхоз 35 бырыһыанын бурдуктуу хомуйбатахтара. Үлэйттер депутаттарын оройуоннаары Советын исполкома манник быһымы кытаанахтык сэмэлэстэ.

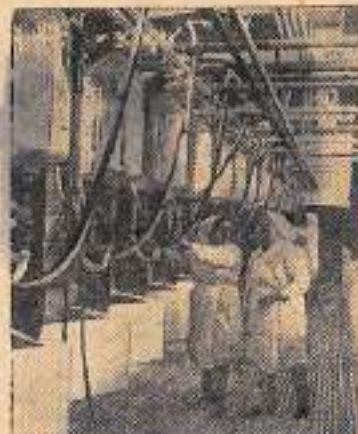
Сизмэ бурдуку ууруу быйылгы уратытынан кинини I—II кылаастарга тирдир буолар. Ол аата, күһүмүгэ көмгө кинини олус кичэйи, хас да тогуллээн ыраастаахха, куурдуохха, культуурай булкаастарыттан араарыахха, кини үрдүк үүнүмтүөтүн ситиһиэххэ маада. Сизмэни I—II кылаастарга тирдиргэ Ленин аатынан колхоз бурдуку үүннөрөөччилэрэ республика үрдүнэн ыгырыы суругу ылымыттар. Ону оройуон бүтүүнүн ыгырымытын быһымынан өйдүөхтээхпит. Онон бары хаһайыстыбалары бу дымала хаһаагытааһар дарааны тэрээни үлэлэрин күүһүрдэллэригэр исполком соруудахтаа.

Быйыл сизмэни ыраастыыр механизированнай пууну Эрилик Эристин аатынан колхоз уонна Субуруускай аатынан совхоз өмсүөхтээхтэр. Эриликтер 2000 квадратнай метр нөһүөх бурдук кутар сарайдарын тутууларын ситэрэхтээхтэр. Ленин аатынан колхозка бурдуку кутар сарай агрегаты, оттон Калинин аатынан колхозка рационализатор Д. А. Дьячковскай онорбут итинин аналлаах агрегатын үлэлэтэхтээхтэр. Карл Маркс аатынан колхоз буолууруна бурдуку ыраастыыр массыналар комплектарынан толору хааччылаахтара.

Ааспыт сылга, сир ахсын да буолбатах, сиргэ субуулуу, чомохтүү кутуулуубут бурдук итинингэ баар этэ. Онон сылтаан, холобура, Субуруускай аатынан совхозка уонна Эрилик Эристин аатынан колхозка сизмэ үүнүмтүөтүн бырыһыана биллэрдик намтабыта. Онон быйыл итинин хараллыбыт бурдуку булкууу, сыраарытан салгылытын үлэлэрэ хомуу бастакы күннэригэр тирдирэхтээхтэр.

Бары хаһайыстыбалар комбайнердарга үлө төлөбүрүн уонна бастакы кордоруулаахтары материальнай көрүүлөһүн быйыл саһардан, тупсаран биэрэлэрэ эрийиллэр. Кинилэр үлэһир, сынныанар усулуобуйаларын үчүгүйдик тэрийэр дыһаллары ылаалара модьуйулар. Биер келим баһыналардаах совхоз уонна Эрилик Эристин аатынан, Калинин аатынан колхозтар механизатордарга аһаан аныгылыы культуурай отууларын онороллор, онон одуулуулар үтүө холобурдарын батыһаллара уолдыа.

Тохсус пэтилетка тутуах сылын үүнүүтүн хомууругар оройуон комбайнердара үлэрэ хорсун буолуу холобурдарын көрдөрүөхтөрө, бурдуку кылгас болдоххо уонна сүтүгэ суох хомуйуохтара дин өрөмүөххө сөп.

Иванов-Франковскай уобалас Косовскай оройуоннаары Ярослав Галай аатынан колхозун үтүүн полклексыгар 600 ынары уон ыны киһи көрөр-истэр. СНИМОККА: мур устамоналары бэлэмнөөһүн. ССГА фотохроника.

СУБАЛ СИГНАЛ БААҤЫНА СИИГЭ СҮТЭР

Паардаммыт бааһыналарга санын уотата сыыс оту ыраастааһын уонна сиик саптарыта үстэн итэһэ суох ытыллыахтаах этэ. Биһиги оройуонга онтон бастаан да быданынан кыйтарбакка турар. Ол курдук, Ленин аатынан колхоз паар 45, Эрилик Эристин аатынан колхоз — 38, Субуруускай аатынан совхоз — 15 эр бырыһыаныгар сиик саптардылар. Калинин аатынан уонна Карл Маркс аатынан колхозтар итиннэ букутун да суолта бизрбэннэ олороллор.

Паардаммыт бааһыналар ааспыт өлгөм ардактартан лаппа

ньуөлсүйдүлэр. Ону кытта тэһиз сыыс оттор олус хойуутун өрө аһыан үүнүлэр, бааһына сиигэ улаханнан өрөсүттөннэр.

Бу күннэргэ партиянай, советскай тэрилтэлэр, хаһайыстыбалар салайааччылар, специалисттар маньаха суһал дыһаллары ылыахтаахтар. Паардаммыт сирдэр сыыс отторун ыраастааһынга уонна сииктэрин саптарыта пушыллыахтаах эбэтэр бараналаах агрегаттары хаамтарыахтаахтар. Бу үлэ 60 народнай хонтуруул группалара эмиэ өрөһоллоро маада.

ВУЛГУННАХ сайылык Карл Маркс аатынан колхоз кини бөһүлөгүттэн Маралайыттан бөртүгэс.

Ардактаах, сөрүүн сайын халлаан аһан ээр. Суол былаһын чухары от барахсан өрө аһыан, алаастар, үрүйэлэр хуох торро тырыстаммыттар.

Быһата, манник байам, үтүгүннээх мөччирэгнээх сайын өтөрүнэн буола илгэ дыахха сөп. Онуоха өссө үөһүгүтүр түһөн хөрбөтөрүн, сүөһү сүүрүр-

бирээмэ, сиргэ тийэр. Эбии аһылыгы да таһыччы элбэри ситэллэр, — дэһэллэр Булгуннах ыныһыксыттар.

— Инах санын кытта олох үлэлээбэнит. Аат харата өрө ичэрэйд тэрээниэн солпута буоларыт. Эбии аһылыгы далайдык ситтэнкит. Ынахтаргыт да кинилэр киннэригэр куһаҕана суох сүөһүлэр, — диір ээстэхтэ.

Кини ити мөккүрө ханна тирдэрэ биалибэт. Оттон ынахтар ханнык боруудаларын, кини

нин аатынан колхозка, бэл санынны уйгу быһаһ аллар кэмигэр, «кыһыккын баһа буолан» кыйтарбатах дымада. Биһиги итинник этербитигэр колхоз бийэтин сыһыпартын туоһу таһыт. Таб. Иннокентьев киниһинэн, от ыйын бастакы декада, тыгар күнгэ 4,2 тонна эрэ көөн-көрбө онгоһуллубут. Колхоз бырыа 725 ынахтаах. Чэ, онтон сөрбөтө ыппатын дарааны. Ол да үрдүнэн наара суох «көмчүлэһин» буолан тахсар. Бас ыйлар Маралайы биригөөдүтүгэр (Булгуннах фермата онно киирэр) олох да эбии аһылыгы суох өлөрбүттэр. Оттон колхоз биас ферматыттан биригэр эрэ (Бырыы Хаатыгар) итиннэ бэлэмнэбиттэр эбит.

Мэччирэгнээх сайылык ӨНҮЙБЭТЭХ ҮҮТЭ

* КАЛИНИН ААТЫНАН КОЛХОЗКА ЫАМ ТОБО НАМЫҤАБЫЙ?

дин илгини санаатахха, үрүн илгэ, кырдык да, үрүйэлэн сүүрдүлүүх айылаах кэмэ.

...Быларгылык моруоннаах хаспах-хаспах титиктэр. Арсаа оттунэн аһарас, сарай керүгнээх эбии тутулуубут. Талгэһэ — бырым да бадараан. Хас да дыахтар онно соторолун ортотугар дээр түһө сыдыах ынахтары киллэрэллэр таһаараллар.

— Бу ардактар кинилэригэр итинник мөккүрдөн тахсабыт. Титиктэр үрдүн уу курдаттын аһар. Өгө-быһаһ кэлбитин биһиги итинник билэн өлөрбүт.

— Икки сэмсөлүк массына буора сөп буолуох этэ. Онуоха кини көстүбөт буолууна, бөһүбөт да таһаадыах, үрдүгэр кутуох эбит, — дэһа тоһуулар маньыксыттар.

Итиннэ колхоз кылаабынай ээстэхтэ Петр Игнатьевич Иннокентьев бу эрэ истэр буолбатах быһылаах. Сии балачча тылларынан дыһылаастылар да, чуолкай уонна сүөһүтүтүр астынналар хоруйу биэрбөтө.

Сэттэ ыныһыкыт 95 ынады көрөр. Отарыадыра — коммунист Николай Дмитриевич Гуляев. Кини колхоз биер дуулаа механизатора этэ. Мугудайлар курдук үтүү маньык чааһтар бөрт бөрүкүтэ суох кордоруулаах хаһайыстыбада маньык бастык дьон сүөһү итиннигэр кэллэлэрин кини эрдэлээн эрэ сөп.

— Эриликтер ынахтара ураты борууда сүөһүлэр. Сынныларэ,

ларик тунуй бургунастартан маньык онорбут кимин биһиги ырыта барыһамыт.

Оттон күн бүгүнгүнү ылаахха, өнүйбөтөх үтүтөх дьон эбиттэр. Бача бөһүлөөх хуохха ынах ахсыттан биэтин-алталым эрэ килограмм үтү күнгэ ылар. Ол быһыгар Мария Пухова болжуудалыта тирдэр. Оттон биер тирэгнэ, биер сабылыка олорор эрээр колхоз кырдыгас, орденнаах маньыксыта Анна Толстоухова тобо эрэ уоннуу килограмм ылар. Дьонна сытар буолуохтаах бастыһар ситиһиллэрин үөрүйэх өгөстүбүһүт, кинилэр опытыларын тирдэртэ дьаныһан туран үлэлээбэнит төрдө.

Өлгөм үтү иһин дьиннээхтик сыраллаһар буоллаха, тула күөх да күөх дыһаһа, эбии аһылыгы далайдык ситэргэ кыһаһылаахтаах. Бу фермага түөрт ыныкка күнгэ ыныкы тонна көөн-көрбөтү астыммылар. Ол аата биер ынаха 20 килограмм эрэ тиксэр. Отукалара да комбайор эрэ састаһаах. Сайылыкка тахсыбыттары ыйтан ортот. Ол туһары ити турар тылаартан лабыктаны хомуйар туһунан ким да санаан көрбөтөх.

— Хомуйан да дин, ону таһар транспортыт суох, — динчи эмэ баар. Оттон КВ өнөхторугар уу баһар көлөлөөхтөр дин. Аны кини бастууһ ата. Бу дьонун, ити көтөлү маньык, уутун кытта көрүр эрээр, ол аһыах куула-быктаны, бука, найыһаһыта суох киллэрен биэрнэх этилэр. Эбии аһылык арай бу Кали-

Сайыкы түөрт ыйдарга фуражнай ынах ахсыттан 876-лыыт үтүү махтаахтар. Эриликтер ынырыларын өйөөн, хас ферма ахсын дүүлэспиттэр, эбэһэтэ-лестибэ ылынарбыттар. Ол кынан баран, ону толорор туһунан, хас биридин маньык сыттан саһалаан бүтүн ферма коллективын ол олоххо кииринтигэр түмүү далааһына көстүбөт, оттон кинилэри күрээ быдыһыналар инниттэн куоталаһыны киириллээх-тахсылаах, кини-капин түсүһүлээх гына тэрийи уота-күөһа сыдыаһаһа, сырдаһаһа буолбут динирбиттэр тийэбит. Чахчы онуоха да буолан, бас ыйыгар 226 кг онугар 136-лыыт кг үтүү биридин фуражнай ынахтан, ол аата ааспыт сыл ити ыйыналар 27 кг-нан аһыаһы ыабыттар. Валовойунаан сыл агарытар былааннарын 383 центнеринэн толорботулар, үтү ыамын былырынныгытааһар 192 центнеринэн намтаатылар.

Биһиги аһтан аһарбыт Булгуннахтык ферматыгар от ыйын бастакы декадатыгар ынах баһыттан күнгэ болжуудалыы үтү кыһаһа ылбат эбит буоллахтарына, бу ыйга бөрт өнүйүө суох баһаһынаһаахтар. Манна сыл агарытар ситэ ыабатах тэстэрин өтөххө, өлгөм үтү иһин өхсүһүүнү онууттан уларыта туттаахха эрэ табыллар. Онон, бастаһан туран, социалистическай куоталаһыны кыһыл муһуу истизнэтигэр ыйаммыт эбэһэтэ-лестибэ иһиниһээр эрэ хаалбаһа быһаһчы үлэһир дьон үлэрэ дуулуурдарын күөттүүр күөс буолар аһалын толороро маада. Эччөһө кыаллыбат да кыһаһына, суох да баар буолуо.

П. СЕДАЛИЩЕВ.

НАРОДНАЙ
ХОНТУРУОЛ
СТРАНИЦАТА

МАССА ХОНТУРУОЛЛУУР

Хаһыат общественнай
редакциятын аналлаах
таһаарыта
№ 6 (28)

АБЫНАХ хонуттаагыта народнай хонтуруол комитетин (НХК) муннааар Сүбүрүүскай патынан совхозка снэмэ хортуппуйун харайыгыта эппиэ-то суох быһыылар таһаарыллы-быттарын туһунан боппуруос көрүлүннэ.

Совхоз 1973 сылта 37 гектар хортуппуй ыһытылган гектарыттан 17,6 центнери эрэ, валовойнаа 65 тонна үүнүүнү алыт. Быһылыгы ыһыгыта снэмэ тийбэттинэн снбээстээн райпонаа

харайарга сөптөөх усулуобуйа тариллэбэтэбиттэн снэмэ хортуппуй буорту буолуута уонна катин ыарыгыта млларыта таһаарыллыбыт.

Снэмэ хортуппуй буорту буолуутун бириэмэттэргэр өрүһүйэр, эрдэттэн саретэр дьаһалы ылар сымалтан народнай хонтуруол Хатылытаары группата, тыа хаһаайыстыбатын управлениетын специалистара алтыннык, сэттин уонна тохсунуу ыйдарта хаста да бэрэбэркэлээч, бы-

харайыгы эппиэттөөх кэмгэр совхоз кылаабынай агронома таб. Чичигинаров В. П. директор бирикээһинэн сүүрбөччө хонунка Нуотара үрөдөр оттуу, катин оттулга сымдыбыт. Кинини быстах кэмгэ солбуйбут агроном таб. Пудов С. Н. алтыннык 8 күнүттэн ыла совхозка үлэлиириттэн олох ууратыллыбыт. Отделение управ-ляющей таб. Ефимов В. Е. эмнэ ити бириэмэҕэ диэри уопускара сымдыбыт. Үлөҕө тах-

ГРУППА ЭТИИЛЭРЭ
ТОЛОРУЛЛУОХТААХТАР

Народнай хонтуруол Ленин аатынан колхоз Одьулуун учаастагынаагы группата (председатель таб. Ефремов Д. Н.) аһан иһэ хаһаайыстыбаннай үлэлэргэ араас бэрэбэркэлэри системалаахтык ыһтар, албас итэстэри арыһар, олору туораттарга бириэмэттэргэр сөптөөх этиилэри онорор. Ардук общественнай сүөһү ааспыт кыстыгар, сааскы ыһык, от хомууругар бэлэмнэни боппуруостарыгар бэлэтэминит итэстэри туораттарга кэккэ практической дьаһаллар ыһыллыбыттара. Учаастак салалтата, специалистар народнай дозорнайдар уураахтарын, этиилэрин сүнньүнэн сөптөөхтүк толороллор.

Ол эрээри бу дьыалада ардыгар бытаарын, эппиэтэ суох сымдыллыһымы чаччылары билгитин дарааһы бааллар. Холобур, минна бытырымын 480 центнер араас минеральнай уорудуулар ара-лыллан бурутук таһытар сарайга сүөкэммиттэ. Итинни быһыл кулун тутарга группа муннааар муус устар 20 күнүгэр диэри атын сиргэ ыларытан тусты харайарыгар учаастак снбээстэһэ таб. Матвеева соруудахтамыта. Ол толоруллубута, онон иккис-тээн эргиллэн бэс ыйын ортотугар диэри харайарыгар атыллыбыт. Бу да сырыгыта түүх да ыларымы тахсыбата. Уһугар тийһэн бу боппуруос оройуоннаагы комитетке көрүллэр буолб-туһан снбээстээн эрэ ити уорудуулар от ыйыгар кален эртэ га-ражка көһөрүлүбүттэ.

Колхоз бу учаастагар 1973 сыл кыстыгар түүс онуугар эбии аһылыкка минеральнай уорудууну булкупан снбэттэнэр, тобус снбэтиннэ орото сүһүрэн алыт. Хомууох иһин, учаастак салал-тата итинтэн сөптөөх түмүтү өтөсүмүтэ.

Народнай хонтуруол группатын туруорсуутунан быһыл саас Одьулуунга сымдыгы инвентаризация ыһыллына. Ол түмүгүнэн сымдыгыта Дылаев Д. А. алта сымты, Капитонов Е. Е. биир бия итэстэ буолбута. Оттон Седалищев К. М. инвентаризацияда сөрөх сымдылары адалан көрдөрбөккө, снбэ аахсыбакка сырыт-таһына, кинини ыһах сүөһүгэ бостуугунан аһабыттара. Бу таба-рыска эмнэ сымты итэстэ буолар дутталлаах. Итинэн снбээстээн оройуоннаагы комитет сымдыгыта итэстэһэни таһаарыт буруй-лаахтары муус устар 20 күнүгэр диэри материальнай эппиэтке тардар, бэс ыйын ортотугар диэри таб. Седалищев сымдыларын туттартарар дьаһалы ылар туһунан этиилэрэ күн бүгүнүгэр диэ-ри толорулла иликтэр.

Ходуһа үүнүүтүн бэрэбэркэлээн баран, Чуодугу уонна Ботугут-та алаастара аһыналланы эрэллэрин, онон энтэһини ыһа охсо-го группа бириэмэттэргэр сөптөөх көрдүбүтэ толоруллубакка хаал-ла. Эмнэ ити курдук, төрүүх алуутун утары охсуһар дьаһалла-ры күүһүрдүүтэ, искусственной снэмэлэһини тупсарыгыта өт-хүлүбүт этиилэр олус бытаанык, хойутатыллан толоруллан иһэллэр.

Предприятиялар, колхозтар, учреждениялар салайааччылары на-реднай хонтуруол группаларыгар уонна постарыгар бары оттуһан көмөлөһөр, кинилэр этиилэрин, сүбэлэрин бириэмэттэргэр көрөр уонна ыһыллыбыт итэстэри туораттарга уталытыллыбат дьа-һаллары ылар эбээһинэстэхтэрини туһунан ССКП КК уонна ССРС Министрлэрин Советын 1968 сыл ахсыннык 19 күнүгэр уураахтарынан бигэргэтиллибит «ССРС-ка народнай хонтуруол органныары туһунан Балаһыныһа» 10-с пуунун көрдөбүллэрин Одьулуун учаастагы салалтата халбаһа суох толоруохтаах.

С. СОБАКИН,
оройуоннаагы комитет председатели солбуйааччы.

ОБЩЕСТВЕННАЯ БААЙЫ - ДУОЛУ
ХАРЫСТААҢЫНГА
ЭППИЭТИНЭНИ ҮРДЭТИЭХХЭ

эргитэн Маңа-Хангалас оройуо-муттан 96,4 тонна табаарынай хортуппуйу атыылаһан 80 тоннаатын тийһэн адалбыт, онтон ардукун миэстэттэргэр харайан кыстапыт. Тийһиллэн калбит хортуппуйу гаражка харайбыт-тан 16,1 тонна, катин подвалга 92,4 тонна хортуппуй угул-дубуттан 30,4 тонна, эбэтэр нуорманы таһынан (нуорма 8 бырыһыан) 23 тонна хортуппуй снэмэти аһардас подвалга буорту буолбт. Итинни таһынан Хап-тадайга кыстата хаалларбыт хортуппуйтан 9,4 тонната буор-ту буолан 7 эрэ тонната бы-һыл саас тийһиллэн кален туһа-ра тахсыбыт. Онон нуорманы таһынан барыта 31 тонна хортуппуй снэмэти буорту буолан совхозка 6820 солк. нөһөт тахсыбыт. Снэмэ хортуппуй тийбэттинэн уонна буорту буо-лууттан снбээстээн совхоз ба-рыта 1974 сыллаагы ыһыгыта атын сиртэн 136 тонна хор-туппуйу 50,418 солкубайга атыылаһарга күһэллбит.

ХОРТУППУЙ үлүүтүн сү-рун биричиинэтиһэн обще-ственной баайы-дуолу харыстаа-һыгыта эппиэтиннэ суох сн-һыһыһымы буолар. Ол курдук, Маңа-Хангалас адалылыбыт хортуппуйу гаражка цемент үрдүгэр наһыла, салуоната суох, ыраастаабакка эрэ купууттар. Ону киирэтэхсэ дьон драби төһөбиттэр, баһырыбыттар. Ра-диатор уута төһөн наһылах өтү-гэр сытар снэмэ снббрит, 10—12 кыраадык иһин темпе-ратурада иһин ый көрүнэ сымпыт. Ити кэмгэ көрөр-хара-йар кинини аһаабатахтар, акта-нан туттарбатахтар. Совхоз кы-лаабынай агрономун эбээһинэ-һин толорбт, представитель быһыһынан баран атыылаһан, тийһтэрен адалыт агроном таб. Пудов С. Н. хортуппуйу отде-лениеда киниэхэ да туттарба-тах, онноорор райПО-ну кытта аһаһан онорботох.

Киники сыһа тутуллубут подвалы сымалтан снббббб ый 10-29 күнүгэр 40—45 кы-раадык тыһыныгы гаражтан подвалга көһөрбүттэр. Итинэн

һаччы сорууттары биэрбиттэ-рин толорботохтор. Народнай хонтуруол комитетта хортуппуй-ду талыһы кулун тутар 10 күнүгэр диэри бүтэрэллэригэр соруудахтабыта эмнэ толоруллу-бакка, талыһы ыһа ыйыгар тийһэ иһтиллэбыт.

Хортуппуй эһеметин харайар подвал суорунан снбээстээн 1973 сыл иһинэн 200 тонна киирэр эмнэһэ подвалын тутан үлөҕө каллэрэр туһунан ССКП райхо-мун бөрөтүн уонна райсовет исполкомун уураахтарын тута-гына толорор дьаһалы совхоз директора таб. Жебсанн В. Х. ыһбатах, кэнники, олус хойу-таан быстахха туһанылар под-валы туттарбыт. Совхоз предста-вителэ таб. Пудов С. Н. Хапта-райга 16,4 тонна хортуппуйу ый айы 70 солк. хаһнас тө-лөһөн туһан кыһыныгы харайы-гыта хаалларбыт. Итиннэхэ дуога-барга куураан көрүүттэн-хара-йыттан материальнай эппиэти-кэс туһунан ыһыллыбатах, дуо-габар олохтоох Совет исполко-мунан регистрацияламмаһа. Хортуппуй буорту буолар күт-толлоһомыттар хаста да теле-грамманын биллэрбиттэригэр, совхоз уонка отделение салал-талара түүх да дьаһалы ыһба-тахтар.

МАНЫ сарга совхоз бэббббб үүнүүттэн снэмэнэ хааччымакка олорон 19 тонна-ны госзакупка туттарбыт, Маңа-Хангалас райпосттан Чурапчы райпостунан эргитэн атыылаһан ыһа баран оройуон остолобуе-йугар, балыһаһа, интернат-ос-куолаа, дегсада, Хатылы ма-райыһыгар барыта 17445 кг атыылабыт. Итинни маһаһы-һаһынан эргитэн сороһун нэби-лиһыһа атыылаһыт, сороһун общественнай аһылыкка туттул-лубут. Бу атыылаһыт хортуппуйу госзакуп былаанын толо-рууга аахсыллыбыт, итинэн эр-тиһэн биир тариллэһиттэн атыы-лаһа баран эргитэн аһыһа эр-риллэһиттэр госдарэһеннай бы-лааны төлөрүү сүотугар атыы-лаһан госдарэһеннай отчуокка приһиска таһаарыллыбыт.

Хомуур уонна үүнүүнү көрүү-

сан да бараннар тт. Чичи-наров уонна Ефимов хортуп-пуйу өрүһүйэр суһал дьаһалы ыһбатахтар. Итинэн социалисти-ческой бас билгитин харыстаа-һыны күүһүрдэр туһунан пар-тия уонна правительство кэккэ уураахтарын толорууга совхоз, отделение салалталара эппиэти суох быһымы таһаарыттар.

НАРОДНАЙ хонтуруол коми-тета общественной баайы-дуолу харайыгыта эппиэтэ суох снһыһыһаһан снэмэ хортуппуйа буорту буолуутун таһаарыттар-ын иһин совхоз Хатылытаары отделениеһын управлэһаһыгар таб. Ефимовка, кылаабынай агроном таб. Чичигинаровка биир-дии ыһаах, совхоз директоры-гар таб. Жебсаннига, кылаа-бынай агроном эбээһинэһин то-лоро сымдыбыт таб. Пудовка, старшай эһемовод таб. Говоро-ва ый аһардылаах хаһыста-рыгар начет онордо уонна ки-һилэри инникитин снэмэ хор-туппуйу харайыһы тупсарар бары дьаһаллары ыһалларыгар соруудахтаата. Госзакуп былаа-нын төлөрүүгэ туттарыллыбыт 17445 кг хортуппуйу госдар-ственной былааны төлөрүүт-тан устарга быһаарыллына.

М. ШЕЛОМОВ,
В. ЕРМОЛАЕВ,
НХК штаты таһынан
инспектордара.

Албас көһөрүлүүннэ

Күндү кылааннаах түүлээги бултааһыны уонна сөрөтүө-һаһаһыны материальнай өт-түнөн көрүлүүр сымалтан ССРС Министрлэрин Советын «Уһук хотугу оройуоннаагы уонна кинилэргэ төһөннэ-либит сирдэргэ бултанар түүлээх уонна кини сирьэ-түн сымалтан туһунан» 1968 сыл олунуу 5 күнүгэр 77 №-дэх уурааһынан ити дьыл тохсунуу 1 күнүттэн ыла үөһэ этиллибит миэстэлэргэ түүлээх атыылаһыһаһа сым-алтын 50 бырыһыан үрдэти, оттон тыаттан бултанар түү-лээххэ сөрөтүөһаһыһаһа

рилтэлэр 35 бырыһыан на-ценканы (эһи аһаһа төлө-һүнү) онороллоро көрүлү-бүтэ.

Правительство итинник чопчу уурааһа баарын үрдү-һэн оройуоннаагы потребо-бщество салалтата 1973 сылга толору уонна 1974 сыл бастакы кварталыгар кол-хозтар туттарбыт түүлээхтэ-рин иһин наценканы 20 бы-рыһыан, кээһийһэн төлүү олорбт. Онон оройуон кол-хозтара ити бириэмэҕэ бары-та 5144 солкубайдаах үбү снбэ ыһбатахтар.

Народнай хонтуруол оро-

йуоннаагы комитетта, бу боп-пуруоһу байыһы уочараттаах муһыһаһа көрөн баран, та-һаарыллыбыт албас бэрт түргэһиник көһөрүө—1973 сылга уонна быһыл бастакы кварталга колхозтар тыаттан бултаан туттарбыт түүлээхтэ-ритэр 15 бырыһыаннаах на-ценканы эһи аһаһа от ыйын иһинэн төлүүргэ рай-ПО бырабылаһыһаһаһа эбэ-һинэстэ. Комитет инникитин колхозтары кытта ах-сааны бириэмэттэргэр уонна төлөрү кээһийһэн онорорго, контрактация дуоһаһаһаһа то-лорууга эппиэһинэһи үрдө-төргө сөрүк туруорда.

ОТЧУТТАР
КЫҤАЛБАЛАРА

Мугудай извещения Советов исполкома быларынан тыһа сымдаан атыны киник тиниргэ аналлаах быһаарым ылыммыта. Онон өргөн олохтоох предприниматтар туһайылыбыт хас да нуун баара. Ол эрэри ити дьаһах олоххо кинирэни отууга хонь сымдар отчуттар кураанабын кэтэспиттэрэ.

От хомуурун үтэни сааран иһэр чэй, тардар табах, ит, балык уонна озорук кэсирбэлэрэ кини да мадаһыныга атыта тахсыбака отчуттар өрө хыһарыттарар буолбатах этилэр. Ол иннэ дьон ыраах хoduуһаттан тиэтин күнүдүлү хаалларара үтүө буолара.

Быйыл, дойду сүһүгүт от туур сылытытар, ити алрайы хатылаабат тына дьаһаныаха.

П. ПЕРМЯКОВ.

Үөрэпиэххэ сөп

Билиги алаастарыт, үрэхтэрбит сүһүгүлэригэр баар күүлэргэ «сөбө, мунду, күөнэх төрүөхтарин уу көтөрө, хаалаан уута тарраталлар. Күөл маннай үөскээһинигэр балык дөхсүһүк ууһуур. Оттон кэли, булчакмат буолууһуна, аһылыта тийбэттэн дьүдэйэр, хатаарыйан өлөр.

Онон күүлэри, кинилэргэ балык үөскээһинин үөрэтэр, балыга наһаа үөскээбит уонна хаһыаран хаалар чычаас уулаах күүлэргэ балыктааһыны эрдэттан көтүлүтүр хайдах буолуобай?

Е. МАССАЕВ.

СҮӨҮТТЭН ЫЛЫЛААР — родууксуйуу салгыны үрдэтти сүөһү аһааһыттан уонна сөөтөөхтүн абатыллыттан тутулуута. Иккитик уһун нэмнэр сүөһүгө дордоххой уонна эбии аһааһыта таһынан, сөп буолар интэтиэлээх аһааһы баар буолуохтаах.

Өр сыллаах практика уонна научнай чинчийи түмүгүнэн, сиилэстэнэр интэтиэлээх аһааһы быһытынан биллэр. Кинилээх сүөһү организмэ үчүгөйдик ыһылар толору сыаналаах белоктара, витаминнэра, органической кислоталара бааллар. Сиилэстэнэр аһааһык эрэ быһытынан буолбакка, сүөһү ыарыһа ыларыммыта суох буоларыгар нөмөдөнөр, үтүө түбэттэ ыаах катарааһына уонна торбостобуна тахсыбатын хааччыллар.

СИИЛЭСТЭНЭР ҮҮНЭЭЙЛЭР

Сиилэстэһинигэ хопууга үүһэр оттору, культурнай сиилэстэнэр үүнээйилэр, ону таһынан 80 бырыһыантан итэрбэ суох сиилэстэнэр оттору астарын сөп буолар сазардаах оттуларын туһанылар. Культурнай үүнээйилэринин подсолнух уонна эбэс, ону тэҥэ нормовой халымыта буолаллар. Сиилэстэнэр отомут хoduуһар кэчээрилэрэ эмэ туһанылар. Итинн тэҥэ хомус, кулунун, талах, хатын сабардаһтарэ үчүгөйдик сиилэстэнэр.

ҮРДҮК ХААЧЫСТЫБАЛААХ
СИИЛЭНН ҮЛҮҮ

Быһаарар суолтаны салгыны кинирбэтин хааччыыны ылар. Ити аһылык интэтиэлээх хааччытыбатын сүтэрбитин тохтооту уонна түүһүтүүтүн, араас бурттулаах бактериялар үөскээһиннэригэр бөсөр.

Сүмэһини сүтэрбэтин наадатыгар сиилэһи кылгас боддуоххо чин тына уурулар. Бирди дьаамаһы, траншеяны үс түөрт күн иһинэн толорон иһилинхтөөх. Күөх маасса халыны 0,7 метртэн итэрбэ суох буолуохтаах уонна чиник тэпсиллэхтөөх. Гусеницнай тракторунан тэбистэрэр ордук. Кини үүнээһини үтү тэһэн бытарытырын таһынан, ыраахан буолан чинэтэрэ ордук. Онон салгыны кинирбэтин хааччылар.

Үрдүк хааччыстыбалаах сиилэһи ыһыккы күөх маасса төһө сиилэстөөгө быһаарар. Үүнээһи сиигэ ыһа буолууһуна, сүмэһин тэхсэн интэтиэлтэ сүтэр. Сиилэстэнэр үүнээһи 65—70 бырыһыантан намыһаа суох сиилэстөөх буолуохтаах. Итинни сиилэстөөх күөх маасса хааччытыбатын сүтэрбэтин наадатыгар сөһомону, салгыныга ханьыт хопуу отун, о.д.а. компонент быһытынан биһрэ угулуохтаах. Итилар сиигэ бэйэлэригэр иһэрпэн интэтиэлээх веществолар сүтүүһүн аччаталлар. Төһө кураанах үүнээһи эбии угулуохтаага каадратынан

суоттар. Холобур, 80 бырыһыан сиилэстөөх онко 20 бырыһыан сиилэстөөх сөһомону холбоон 70 бырыһыан сиилэстөөх булааһыты ыларга наадыйар буолуохтаах. Отчоро квадрат халыас оттугэр үөһэ уонна адалаһа от иһинэн сөһомо сиилэстэнэр бырыһыаннан, ортогусар булааһыкка наада буолар сиигэ бырыһыаннан суруйабыт.

86

70

20

СИИЛЭС —
ИНТЭМТИЭЛЭЭХ
АҢҮЛҮК

От, сөһомо сиилэстэнэр иһинэн булааһык сиигэ бырыһыаннарын арааһын булааһыт (улаханьыттан кыратын кыраттан):

86—70—16, 70—20—50

тахсыбыт арааһы квадрат уга оттугэр суруйабыт:

86—50

70

20—16

От хас 50 олуу ыһааһыныгар сөһомо 16 олуу ыһааһына ыһылар буолан таһыта, эбэтэр биһр тонна онко 320 килограмм, атыннык эттэххэ, ыһааһыны 32 бырыһыанна тиссэр. Күөх маасса аһыкка буолууһуна, сөһомону эбэһиэххэ сөп, онуоха булааһык сиигэ 60—65 бырыһыан буолуохтаах.

СИИЛЭСТЭНН ТЕХНИКАТА

Сиилэстэнэр культуралары хомуйарга КС-2,6, СК-1,8, КС-1,8 тиһтээх комбайннар уонна КИР-1,5, УБД-3 өхсөр массмиллар туттуллаллар. Үрдүк хааччыстыбалаах сиилэһи ылар наадаттан сиилэстэнэр маассаһы 40 миллиметртэн улахаһа суох тына ыарбатыллыахтаах. Ол инниттэн кырыһыр аһараттар быһар тарылларын хас 25—30 гектары быстарбыт киниттэн сытылаллар, иһрин-хаһын ыраастанар уонна көрөн тэһ-

хайыбаһа үөскээбитэ хааччылар.

Сиилэстэнэр сир туолуор дьир уһаты, онтон сиилэстэнэр маасса сиртэн 0,4—0,6 метр үрдэттигинэ туора тэбистэриллэр. Толорон бараһа 2-3 күн 3—5 чаас буола-буола салгыны чинтэтиллэр.

Траншеяда сиилэстэһинигэ ураты күөх маассаһы сөһомону матта биһрэ булуһуһаһы сиилэстэһинилэр: күөх маасса инниттэн сөһомону 20 сантиметр халык тына таһтатиллэр, онуһулар дьаһталда биһр тэп буолуохтаах, салгыны кинирбэтин наадатыгар сөһомо сиилэс төмдүн таһынан сабырыгыч түһэт буолуохтаах. 700—800 тоннаах сиилэс булуһуһаһтары онорор барыстаах. Бухуһуһах олоһо 25—40 метр, үрдүгэ ортоһуһа 5—6 метр эбэтэр иһинэн уһуһа буолуохтаах, ол тыһаһа бараһа күөх маасса аһыах буолууһуна, ыһа тыһа онуһулар.

СИИЛЭСТЭНН ХИМИЧЕСНЭЙ
УОННА БИОЛОГИЧЕСКАЯ
СРЕДСТВОЛАРА

Аһылык азотистай интэтиэлтэ үрдэтэргэ азоттаах синтетическэй веществолары—карбамиды, диаммоннай фосфаты у.д.а. туттулар. Сиилэстэнэр

каһа азотистай эбиликтэр киллэриллибит сиилэстэнэр сүөһүгэ эрдэ үөрэттигэ суох сиилэлэр. Күөх маассаһы иһи кытта сиилэстэһинигэ 1 тонна күөх үүнээһигэ 3 килограмм кэриһа синтетическэй иһи эбиликтэр.

Туорахтаах күөх үүнээһини сиилэстэһинигэ 3 килограмм синтетическэй иһи уонна баһтаран килограмм диаммоннай фосфаты туттулар. Отчорог протени 1,23 бырыһыан эбиликтэр, ону тэһа иһи тэһуһа фосфаты эбиликтэр.

Кыһыныгы каһа сүөһү аһылыгар протени уонна фосфат тийбэттиһин сиилэстэнэр маассаһа биһр тоннаһагар 4,5 диаммоннай фосфаты, эбэтэр 3 уонна 1,5 килограмм синтетическэй иһи уонна диаммоннай фосфаты сөп түбэһинириллэн киллэриллэр.

Сиилэстэһинигэ синтетическэй иһи уу журдук онуһулар (биһр олуу иһи 3 олуу ууга суурайыллар), ону тэһини хас арааһа аһыһа кутуллар, онтон диаммоннай фосфаты (боробуон быһытынан) эмэ хас диаммоннай аһыһа кутуллар. Химическэй веществолары эрдэ «Селихотехника» долбоһугар саһааһа онорон аһылар.

Онон уонна ыһылар үүнээһи дэригэ сорох микроэлементэр иһиһэттэр. Онон туһайылаах туустары туттуохха наада. Итинни туустары сурулуһу булааһыта быһытынан туттулуохтаах.

Ордук туһаалаһынан биологическэй консерваннар буолаллар. Ону Ленинградтаағы тыа хаһаайыстыбатын микробиология института онорор. Ону аһыһа быһытынан китр аһардаах быһылааһа кутан сайааһа быһытынан хаһаайыстыбаларга матар. 20 тонна сиилэстэнэр маассаһа 2 быһылааһы, 100 литр ууга суурулар. Онон бактериальнай ыһааһыны булулар. Биһр тонна маассаһа 4—5 литр итинни булааһыты тэһини ытараллар.

Итинни азот уонна фосфордаах синтетическэй веществолары сиилэһе кутуу сүөһү аһылыгар микроэлементэр үөскээһиннэригэр үчүгэй усулуобуһаһы үөскэтэр. Онон сиилэс хааччыстыбата ордук тупсар.

САРСЫН — МЕТАЛЛУРГ КҮНЭ

Помесомальскдааһы «Амур-сталь» завод коллектива пиялэти тутуах салгыар 2700-төн гекса тонна металл коччылтэ. Онуоха бастык кыһмалары булан олоһо тутуу көмөһтө.

СНВМОКТАРГА: прокаты термической обработки аһаһык сыаһын участактарыттан биһрдэстэрэ: ССКП XXIV съездин делегаты П.И. Буренин (ортоку) биһрдэстэтин ыстааһы уһаараччылар.

КрайТАСС.

Редактор А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

Таштыр кэргэни, аһаһыт, аймаһыт

ПОПОВ

Константин Дмитриевич эдэр сааһыгар хомолтолоотук эбэттүн дириһини курутуһаһа туран таһаарыстарыгар, аймаһтарыгар иһитиниһэрбит.

Кэргэнэ, эбелоро, аймаһтара.

КУРУУСЧУТ
МАССЫНА

Мэрийдийэр «электронприборлар» Валлюктааһы заводтара «ГНОМ» дьон ачыһаһа кэһмэйдээх электроническэй тэһаарыһууру массмиллины серийнайдыт онорон таһаарыһы саһааһа. Саһа маассаһа 150 кг ыһааһынаах таһаарыһа үс метр үрдүккэ дьэри көтөһэр.

«ГНОМ» иһиттэ таһаарыһа көтөһөр уртукку массмиллалардааһа баһтаран тэһуһуһа. Агрегат киннеру аһыһа көтүл батар уонна кыһараһа эрсиллилэргэ долуктук салаллар.

(ССТА).

БИҢИГИ ААДЫРЫСПЫТ: ул. 12. ТЕЛЕФОННАРЫТ: секретарь—9-14-95.

почтовой индекс 678700, Чурапчы с. Карл Маркс редактор—9-13-95, редакторы солбуһааччы, эһиһэт-отделлар—9-14-95, уопсай—9-15-05.

«Саһа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета депутатов трудящихся Якутской АССР.